

- Droysen, Johann Gustav, *Grundriss der Historik*. Veit & Comp, Leipzig 1868.
- Erlande-Brandenburg, Alain, *Les sculptures de Notre-Dame de Paris récemment découvertes*. Réunion des musées nationaux, Paris 1977.
- Goethe, Johann Wolfgang, *Italian matka päiväkirjoineen*. (Italienische Reise, 1786–1788/1816). Suom. Sinikka Kallio. Taide, Helsinki 1999.
- Hausen, Reinhold, *Kustö ruiner*. Helsingfors universitet, Helsingfors 1881–1883.
- Lind, Tuija, *Rauniot ja restaurointi. Kestävyys, kauneus, kertovuus*. Lis. Teknillinen korkeakoulu, Espoo 2008.
- Lucas, Gavin, Time and the Archaeological Archive. *Rethinking History*. Vol. 14, No. 3, 2010, 343–359.
- Lucas, Gavin, *Understanding the Archaeological Record*. Cambridge University Press, Cambridge 2012.
- Mercier, Sébastien, *Paris pendant la révolution ou le nouveau Paris II*. Poulet-Malassis, Paris 1862.
- Mentu, Sakari, Konservointi, tutkimus ja suojelu. Rauniorestauroinnin rooleja. Teoksessa *Ikuinen raunio*. Toim. Timo Muhonen & Johanna Lehto-Vahtera. Aboa vetus & Ars nova, Turku 2009, 8–19.
- Nivala, Asko, Tulevaisuuden raunioilla. Nostalgia saksalaisessa varhaisromantiikassa. Teoksessa *Kaipaaava moderni. Nostalgian ja utopian kohtaamisia Euroopassa 1600-luvulta 2000-luvulle*. Toim. Pertti Grönholm & Heli Paalumäki. Turun historiallinen yhdistys, Turku 2015, 69–106.
- Ruskin, John, *The Seven Lamps of Architecture*. Wiley, New York 1849.
- Simmel, Georg, The Ruin (Die Ruine, 1911). *The Hudson Review*. Käänt. Rudolph H. Weingartner. Vol. 11, No. 3, 1958, 379–385.
- Topelius, Zachris, *Finland framstäldt i teckningar*. Gröndahl, Helsingfors 1845.
- Tunturi, Janne, “Mitä nuo ovat?”. Etäisyyden metafora Paestumin temppelien kuvauksissa 1750–1820. Teoksessa *Relatiivisuuden ylistys. Kirjoituksia tieteen ja tieteiden historiasta*. Toim. Leila Koivunen & Janne Tunturi. Turun yliopisto, Turku 2013.
- Whitehead, Alfred North, *The Concept of Nature. Tarner Lectures Delivered in Trinity College November 1919*. Cambridge University Press, Cambridge 1920.

TUIJA LIND

Raunio muistaa, muistuttaa

Raunio koostuu kahdesta osasta: olemassa olevasta, eli näkyvästä, ja poissa olevasta, eli näkymättömästä. Raunion näkyvä osa muodostuu kivistä, joille näkymätön osa antaa merkityksen. Niin kauan kuin kivet pysyvät toisissaan kiinni ja raunio sinnittelee pystyssä, sillä on kerrottavaa. Jos kivien annetaan pudota ja vierä ärti asiayhteydestä, muuttuvat ne hiljaisiksi.

Raunio on arkkitehtuurilajina outo, koska raunioita ei käytetä kuten rakennuksia yleensä. Käytössä raunio on ”arvoton, muodoton, käyttökelvoton”, ”pelkkä [...] tiiliröykkiö”, kuten *Helsingin Sanomien* mielipidesivuilla kuvaillaan Helsingin rautatien tavaramakasiinin ”jätettä”¹, tai pelkkä ”pala vanhaa seinää, ei sen kummempi kuin vanhan talon kivijalan palaset”². Raunioissa ei ole käyttötiloja, joita saatetaan jalostaa, tai neliöitä, joita voidaan myydä. Maa-laisjärjellä ajatellen raunio on hyödytön. Myös rakenteellisesti se on ongelmallinen. Talojen ja rakennusten ulkovaippa suunnitellaan kestävämmän sääolosuhteita. Rauniolla ei kuitenkaan ole kattoa, joka suojaa sitä sateelta ja tuulelta. Kun rakennus raunioituu, sen sisätilat muuttuvat ulkotiloiksi ja sisäseinät julkisivuiksi ilmaston armoille. Raunioita on vaikea sijoittaa mihinkään arkkitehtuurikategoriaan, ja kuitenkin ne ovat osa jokapäiväistä elinympäristöämme.

Kaikkialla, missä kivistä rakennetaan, on myös raunioita. Euroopan asutuilla alueilla maisemaa rytmittävät

raunioituneet talot ja tehtaot, maatilat sekä kirkot. Raunioituminen alkaa yleensä, kun rakennus autioituu, tai ihmisen tai luonnon väkivallan seurauksena. Väki-valta saattaa kohdistua rakennuksissa eläviin ihmisiin tai rakennusten itsensä symboliarvoon. Väki-vallaksi luetaan myös nykyvandalismi, joka ei kohdistu itse tuhottavaan asiaan vaan ihmisiin, joille kohde on merkityksellinen. Vaikka lopputulos on vuosien kuluttua saman näköinen, olennainen ero eri alkusysäysten seurauksena muodostuneiden raunioiden välillä on muistin ja ajan suhteessa. Kun rakennukset raunioituvat vähitellen, niiden hylkäämisen syy unohtuu. Ihmisen tai luonnon väkivaltainen toiminta raunioittaa nopeasti: raunion syntyhetki tunnetaan täsmällisesti ja syy muistetaan.

Oli alkusysäys hidas tai nopea, raunioin elinkaari on vahvasti riippuvainen rakennuksen alkuperäisestä rakenteesta. Mitä kestävämpää tekoa alkuperäinen rakennus on, sitä kestävämpi on myös raunio. Heikompa tekoa olevat rauniot piiloutuvat maisemasta arkeologien maan-alaiseen valtakuntaan jo muutamien sukupolvien aikana. Ellei siihen puututa, raunioitumisen prosessi on väijää-

mätön, luonnonlakeja noudattava tapahtuma, jonka kesto vaihtelee. Samalla kun maan vetovoima kutsuu kiviä puoleensa, valtaa luonto alaa. Georg Simmel onkin todennut, että rauniot antavat vaikutelman luonnon aikaansaannoksesta, vaikka ovat ihmisen tekeleitä³.

*

Länsimaisessa historiassa raunioihin on suhtauduttu kolmella tavalla: hyödyntämällä, tutkimalla tai suojelemalla⁴. Rooman esimerkki valottaa suhtautumista. Kun loistokas, marmorilla päällystettyjen julkisten rakennusten täyttämä suurkaupunki 400-luvulta lähtien autioitui, vaille ylläpitoa ja käyttöä jääneet teatterit, kylpylät ja kauppahallit rappeutuivat ja entiset laattakivin päällystetyt torit peittyivät kasvustoon. Seuraavan vuosituhannen aikana suurin osa antiikin kivistä ja rakennusosista päätyi uusiokäyttöön uusiin palatseihin ja kirkkoihin tai laastiksi keskiajan rakennustyömaille.

Renessanssi muutti tunnetusti suhtautumista antiikin jäänteisiin. Edellisten sukupolvien auki repimät rakenteet muuntuivat 1400- ja 1500-luvuilla avokirjastoksi, joka vastaanotti laajan lukijakuntansa. Renessanssin arkkitehdeille ja tutkijoille antiikin rakennukset olisivat kuitenkin saaneet olla kokonaisia. Tuhoutunut osa ei lisännyt jäljelle jääneen arvoa, päinvastoin. Antikvaaria raunioasua häiritsi, mutta taiteilijoita puuttuvan osan läsnäolo sen sijaan puhutteli.

Vasta 1700-luvulla tämä järjenvastainen rauniorakennus hyväksyttiin omana itsenään, näkyvän ja näkymättömän osan yhdessä muodostamana arkkitehtuurina. Raunio sai itseisarvon. Se muistutti menneisyydestä sekä ihmiskunnan aikaansaannosten katoavaisuudesta ja osoitti myös tulevaisuuteen.⁵ Rauniosta tuli muistomerkki, jota suojeltiin ja joka haluttiin säilyttää.

*

1700-luvulla alkanut rakennussuojelu loi aivan uuden suhtautumisen vanhoihin, historiallisiin rakennuksiin. Siihen asti restaurointi oli tarkoitannut uudistamista ja ajanmukaistamista. Nyt restauroinnilla ja konservoinnilla puututtiin ajan kulkuun. Tukemalla raunioita, paikkaillemalla tai lisäämällä siihen kiviä ja laastia voitiin aika pysäyttää tai ainakin hidastaa sen vääjäämätöntä etenemistä. Restauroinnin ansiosta saatettiin jopa palata ajassa taaksepäin ja muuttaa historian kulkua.

Rakennussuojelu on aina ollut valikoivaa arvottamista. Suuresta joukosta erotetaan ne rakennukset ja rauniot, joita pidetään säilyttämisen arvoisena. Voidaan siis päättää, mitä halutaan muistaa ja mitä ei. Raunioiden arvostusasteikossa ykkössijalla olivat pitkään, ja ovat edelleenkin, antiikin rakennusten rauniot. Kuitenkin jo 1700-luvulla maalaus- ja puutarhataiteen muodin muutuksessa – ja antiikin jäänteiden puutteessa – keskiaikaisia raunioita alettiin arvostaa. Britteinsaarilla raunioluostareista ja kirkoista tuli romanttisen raunion arkkityyppi. Kahdessasadassa vuodessa ihmiset olivat ehtineet unohtaa

niiden syntyyn liittyneen väkivallan uskonpuhdistuksen aikana. Monia Ranskan vallankumouksessa raunioituneita luostareita ihailtiin jo 1800-luvun alkupuoliskolla vain muutama vuosikymmen raunioitumisprosessin alkamisen jälkeen. Romanttisen raunion positiivinen melankolia syrjäyttää tuhon negatiiviset muistot. Vähitellen restaurointiin kehittyi periaate, jonka mukaan raunioita pyritään säilyttämään siinä asussa kuin menneisyys on ne meille luovuttanut.

*

Toinen maailmansota muutti suhtautumista raunioihin. Raunioita oli paljon, ja ne olivat tuoreita. 1700-luvulla rakennettu Frauenkirche Dresdenissä tuhoutui 15. helmikuuta 1945. Kirkon raunio muistutti sodasta aina vuosituhannen vaihteeseen saakka, jolloin raunioita täydennettiin tuhoutuneen kirkon kopiolla. Niin kauan kuin uuden kirkon kivet ovat vaaleampia kuin vanhat, ne kiinnostavat huomiota ja muistuttavat menneestä. Kun kirkon julkisivut aikanaan patinoituvat eivätkä vanhat kivet enää erotu uusista, historian sivu kääntyy.

Kaikkia raunioita on mahdotonta säilyttää paikoillaan, muuten rakentamiselle ei jää tilaa. Aikaisemmassa rakennustavassa hyvää oli kuitenkin, että maanalaiset rauniot jätettiin rauhaan. Ilman niitä emme tuntisi yhtä hyvin kaupunkien historiaa ja ihmiskunnan menneisyyttä. Esimerkiksi Aboa Vetuksen kaivauksissa löytyneiden talojen raunioiden ansiosta tiedetään, miltä keskiajan Turku näytti. Nykyisin rakentaminen aloitetaan kaivamalla suuri kuoppa, joten maan päällisten osien lisäksi rauniot poistetaan myös maan alta.

Helsingin rautatiemakasiinin raunio on elänyt hiljaiseloa kymmenen vuotta. Uuden purku-uhan edessä se on noussut nyt huomion kohteeksi⁶. Makasiini on raunioitunut jo kaksi kertaa: purkupäätöksen seurauksena vuonna 2002 sekä tulipalossa toukokuussa 2006. Jos makasiininraunio nyt päätetään säilyttää, se syntyy kolmatta kertaa. Valinta on, annetaanko raunion muistuttaa vai ei. Ilman olevaista, näkyvää jäännettä tai rakennetta sitä ei voi muistaa, eikä kukaan esitä kysymystä: ”Äiti, miksi tuo talo on rikki?”

Viitteet & Kirjallisuus

- 1 Antti Halenius, Makasiinin raunio on vain tiiliröykkiö. *HS* 25.6.2015.
- 2 Eija Saha, Makasiinin seinään valokuvia. *HS* 3.8.2015.
- 3 Sit. Jean Starobinski, *La mélancolie dans les ruines*. Teoksessa *L'invention de la liberté 1700–1789* (1964). Skira, Genève 1987, 179–181; 180.
- 4 Pierre Pinon, *Construire sur les ruines, Faut-il restaurer les ruines?* Picard, Paris 1991, 234–239; 235. Ks. Panu Savolaisen essee ”Muisti, rauniot, unohtaminen” tämän numeron sivuilla 80–83. *Jäänteitä* hyödynnetään, *lähteitä* tutkitaan, *monumentteja* vaalitaan.
- 5 Sophie Lacroix, *Ce que nous disent les ruines. La fonction critique des ruines*. L'Harmattan, Paris 2007, 16–17.
- 6 Makasiineja uhkaa kirjaston työmaatärinä, ks. Marja Salmela, Sortuuko rapistunut raunio sittenkin? *HS* 18.7.2015.